

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Viite:

HE 58/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle puolustusyhteistyöstä Suomen tasavallan hallituksen ja Amerikan yhdysvaltojen hallituksen välillä tehdyn sopimuksen hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi ja siihen liittyviksi laeiksi.

Asia: Helsingin käräjäoikeuden lausunto

Eduskunnan lakivaliokunta on pyytänyt Helsingin käräjäoikeutta lausumaan hallituksen esityksestä eduskunnalle puolustusyhteistyöstä Suomen tasavallan hallituksen ja Amerikan yhdysvaltojen hallituksen välillä tehdyn sopimuksen hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 58/2024 vp)

Helsingin käräjäoikeus esittää kunnioittavasti lausuntonaan seuraavaa:

Esityksessä ehdotetaan, että eduskunta hyväksyisi puolustusyhteistyöstä Suomen tasavallan hallituksen ja Amerikan yhdysvaltojen hallituksen välillä tehdyn sopimuksen. Puolustusyhteistyösopimuksessa määrätään muun muassa rikosoikeudellisesta tuomiovallasta. Rikosoikeudellisesta tuomiovallasta on säädetty sopimuksen 12 artiklassa, jota on tarkoitus soveltaa yhdessä Nato SOFAn VII artiklan kanssa.

Nato SOFAn VII artiklan 3 kappaleen a kohdan i ja ii alakohdissa on todettu ne rikokset, joiden osalta lähettäjävaltion sotilasviranomaisilla on ensisijainen oikeus harjoittaa tuomiovaltaa joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsenene nähden. Nato SOFA VII artiklan 3 kappaleen b kohdan mukaan kaikkien muiden rikosten osalta vastaanottajavaltion viranomaisilla on ensisijainen oikeus harjoittaa tuomiovaltaa. Nato SOFAn VII artiklan 3 kappaleen c kohdan mukaan sen valtion viranomaisten, jolla on ensisijainen oikeus, tulee suhtautua myönteisesti toisen valtion viranomaisten pyyntöön luopua oikeudestaan tapauksissa, joissa tämä toinen valtio pitää tällaista luopumista erityisen merkittävänä.

Käräjäoikeus kiinnittää huomiota siihen, että puolustusyhteistyösopimuksen 12 artiklan 1 kohdan mukaan Suomi kuitenkin lähtökohtaisesti luopuu oman rikosoikeudellisen toimivaltansa ensisijaisuudesta USA:n joukkojen jäseniin nähden, vaikka Suomi voi puolustusyhteistyösopimuksen 12 artiklan 2 kohdan mukaan erityisen tärkeänä pitämissään yksittäistapauksissa peruuttaa luopumisen.

Lähettiläjävaltion sotilasviranomaisilla on Nato SOFAn VII artiklan 3 kappaleen a kohdan ii alakohdan mukaan ensisijainen oikeus harjoittaa tuomiovaltaa joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsenen nähdessä, kun kyseessä ovat rikokset, jotka johtuvat jostakin toimesta tai laiminlyönnistä virallisissa tehtävissä. Puolustusyhteistyösopimuksen 12 artiklan 6 kohdan mukaan ratkaistaessa, perustuuko väitetty rikos USA:n joukon jäsenen tekoon tai laiminlyöntiin, jonka hän on tehnyt suorittaessaan virallista tehtävää Nato SOFAn VII artiklan 3 kappaleen a kohdan ii alakohdan mukaisesti, on ratkaiseva osoitus asiasta se, että toimivaltainen USA:n joukkojen viranomainen on Suomen alueella todennut, että tällainen teko tai laiminlyönti on tehty virallista tehtävää suoritettaessa. Virkatehtävän määrittelyssä Suomen viranomaiset voivat pidättää itsellään mahdollisuuden pyytää ylempiä Yhdysvaltojen viranomaisia vahvistamaan asian.

Tietoa siitä, miten Yhdysvallat on aiemmin tulkinut virallisen tehtävän käsitettä, ei ole. Artikla antaa Yhdysvalloille paljon harkintavaltaa virallisen tehtävän käsitteen tulkinnassa ja sitä kautta Yhdysvalloille kuuluvan tuomiovallan määrittelyssä.

Puolustusyhteistyösopimuksen 13 artiklan 1 kohdassa on todettu muun muassa, että USA:n joukkojen viranomaiset saavat olla läsnä kaikissa menettelyissä, myös silloin, kun Suomen viranomaiset kuulustelevat kyseistä henkilöä. Esityksen perusteluissa on todettu, että oikeus olla läsnä, ei ole riippuvainen USA:n joukon jäsenen tai tämän huollettavan suostumuksesta ja että läsnäolo-oikeuden voidaan katsoa koskevan kaikkia Suomen viranomaisten menettelyitä rikosasiassa. Käräjäoikeus kiinnittää huomiota siihen, että säännös tarkoittaa sitä, että USA:n joukkojen viranomaisten tulee saada olla läsnä myös käräjäoikeuden pääkäsitelyissä, jotka on määrätty käsiteltäväksi yleisön läsnä olematta.

Puolustusyhteistyösopimuksen 13 artiklan 4 kohdassa tarkoitettu yhden vuoden määräaika rikosoikeudelliselle menettelylle on Suomen rikosoikeudellinen menettely muutoksenhaakuun liittyvine määräaikoineen lyhyt. Vaikka määräaika lasketaan esityksen mukaan syyteasian vireilletulosta tuomioistuimessa, ei rikosasia välttämättä ennätetä saada käsiteltyksi loppuun yhden vuoden määräajassa. Määräaikaa voidaan kuitenkin esityksen mukaan pidentää kuudella kuukaudella ja tehdä myös muita pidennyksiä yhteisesti sopimalla.

Puolustusyhteistyösopimuksen 15 artiklan 1 kohdan mukaan, joka koskee vahingonkorvausvaatimuksia, USA:n joukkojen jäseniin mukaan lukien siviilihenkilöstön jäsenet, ei saa kohdistaa siviilioikeudellisia vaatimuksia tai hallinnollisia seuraamuksia koskevia menettelyjä, jos ne perustuvat tekoihin tai laiminlyönteihin, jotka heidän voidaan katsoa tehneen suorittaessaan virallisia tehtäviään. Kuten rikosoikeudellisen tuomiovallan osalta, niin myös siviilioikeudellisen vastuun osalta Yhdysvallat itse määrittää 15 artiklan 3 kohdan mukaan sen, perustuuko mahdollinen siviilioikeudellinen vastuu USA:n joukkojen, mukaan lukien siviilihenkilöstö, jäsenen tekoon tai laiminlyöntiin, jonka hän on tehnyt suorittaessaan virallista tehtävää.

Kuten rikosoikeudellisen tuomiovallan kohdalla, artikla antaa Yhdysvalloille paljon harkintavaltaa virallisen tehtävän käsitteen tulkinnassa vaikka Suomen viranomaiset voivat pidättää itsellään mahdollisuuden pyytää ylempiä Yhdysvaltojen viranomaisia vahvistamaan asian.

Koska sovellettavat säännökset sekä niiden soveltamistilanteet tulevat olemaan uusia, tulee kansallisen lainsäädännön muutostarpeita jatkossa tarkastella. Lisäksi on huolehdyttävä riittävän rahoituksen ja henkilöstön määrästä sekä koulutustarpeiden täyttämisestä asioita käsitteleville käräjätuomareille.